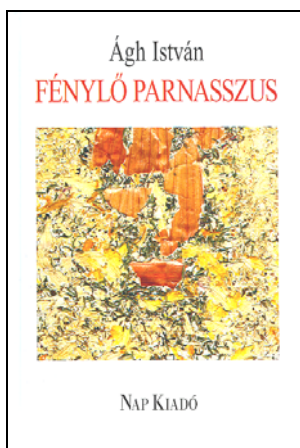

A líra diadala

ÁGH ISTVÁN: FÉNYLŐ PARNASSZUS

Nap Kiadó
Budapest, 2008
322 oldal, 2 500 Ft

„A költészet ünnepe még a legsötétebb hangulatot is föl-deríti” – írja Ágh István a Fénylő Parnasszus oldalain Balassira vonatkoztatva. Látható, hogy a 2008-as esztendő nem csupán a *Kidöntött fáink suttogását* hozta el a Kosuth-díjas költőnek, hanem egy esszéfűzért a magyar költészet három – mai napig megkerülhetetlen – óriásáról, Balassi Bálintról, Csokonai Vitéz Mihályról és Ady Endréről, ami a Nap Kiadó gondozásában jelenhetett meg.

Ha azonban nemcsak a fent idézett sort olvassuk el, könnyen rájöhetünk, hogy ezt a mondatot nem pusztán a négy évszázaddal korábbi előd előtti tisztelgés mondatta a szerzővel, hanem a lelkének legmélyéről feltörő, líra iránti elkötelezettség és szeretet „kényszerítette ki” belőle. Ezek eltéphetetlen láncá egyenlőre örökre e három poétához csatolta Ágh-ot.

Nem véletlen, hogy a személyes élményekből induló képek, akár egy kerté, akár egy toalett-tükör alatt található könyvsokaság is meghatározó pontjai az esszéknek. Ugyanakkor nem csak a különböző korok szerzőiről és költészetéről értekeznek: egyéb fogalmakról is véleményt formál, például a nyelvről, az irodalomról, a hazaszeretetről, vagy akár az olyan alapvető emberi érzelmekről, mint a szerelem vagy a szomorúság, a veszteség miatt érzett fájdalom. Mindezt úgy bújtatja a vers- és levélrészletek közé, a szavak olyan finom, jól megkomponált sorrendjével, hogy ez a véleményét sugárzóvá és határozottá teszi.

A Balassi Bálintról írtak közben is gyakorlatilag észrevétlenül ugrik egyik versről a másikra, miközben szavai a végvári vitéz különböző életszakaszait tárják fel előttünk, olykor beismerten spekulatív módon, hiszen nem áll rendelkezésünkre elegendő releváns információ a különböző versek keletkezésének időpontjáról. Ezért Ágh teremt saját – ám mindenki számára érdekes és sok esetben különösen szórakoztató – forgatókönyvet, amiben a szerelmi fellángolások és a katonai intrikák ugyanúgy szerepet kapnak, mint például Balassi családjával való viszonya. Ez a metódus később Csokonai kapcsán is megfigyelhető, Ágh nála is a meglévő adatokból pontos életutat tár elénk, a hézagokat pedig fantáziájával egészíti ki. Ezzel is közelebb hozva egymáshoz a két költőst, erősítve a szövegek egymással való kapcsolatát.

Balassi kapcsán olvashatunk arról is, hogy „a szerelem sebe egyszerre a haza sebévé válik” a különböző szöveghelyzetekben. Az ilyen félmondatok sorával éri el Ágh azt, hogy

úgy érezzük, nem is esszét, hanem versekkel tarkított pikareszk- vagy kalandregény lapjain utazunk. Sajnos azonban a lendületet megtöri néhány idézet esetében az egyes szám első és harmadik személyű beszédmód zavaró kettőssége.

Míg Balassi költőtársaira alig találunk utalást, szinte a nevüket sem említi Ágh, addig a Csokonai Vitéz Mihályról szóló szakaszban helyet kapnak a kortársak is. A kötet címadó fejezetében például bepillantást nyerünk a Bessenyei életútjába, művészetének alakulásába, annak ellenére, hogy „Bessenyei mégsem lehetett egy nagy formátumú fölfedezőnél, kezdeményezőnél több” Ágh István szerint. Ez azonban nem tántorítja el a szerzőt attól, hogy a korszak nagyjairól, Barcsay Ábrahámról, Orczy Lőrincről és az elmaradhatatlan Kazinczyról is értekezzen. Bessenyei és társasága; Anyos Pál, első politikai költőnk, Batsányi és Petőfi elődje; valamint Kazinczy, a megkerülhetetlen nyelvész és író is külön alfejezetet kap ebben a szakaszban. Ezzel is jelezvén az olvasó számára azt, hogy – bár e gyűjtemény csak három költővel foglalkozik részletesen, – nem csak ők tagjai a méltán Parnasszusra emelt lírikusok sorának hazánkban, hanem a többi óriást is Kazinczytól József Attiláig, Orczytól Vajda Jánosig, Gyulai Páltól Ignotusig bátran oda lehet sorolni, hogy csak az e kötetben említett, eltávozott halhatatlanokról szóljunk. Ezen kívül – természetesen – a magyar történelem aktuális eseményeire is számos utalás található Ágh kötetében, és hasonlóan a versújítás „mozgalmáról” is külön értekezést olvashatunk.

Vagyis számba veszi a felvilágosodás korabeli magyar (költészethez kapcsolódó) sorskérdéseket, csakúgy, ahogy a szerelmes költészetet, a Lilla verseket, vagy akár a szabadkőművesség magyarországi megjelenését.

A fejezet végi átvezetést pedig szinte nem is észlelnénk, ha nem volna néhány üres lap a szakaszok között, hiszen egy temetés képével zárulnak az Utak Csokonaihoz, és egy másik temetésre érkezünk az Ady-szimfónia nyitányában.

Szó esik Ady kettősségéről, ami a magyarságtudatának meghatározója, és ami úgy jellemezhető, mint egyfajta „korlátlan szabadságakarát; a lényegre látó ösztön, az összefüggéseket azonnal kibontó éles ész.” Pedig Ady megértéséhez (is) szükség van az éles szemre, hiszen „szimbolikus ez a költészet, de (...) nem szimbolista, túllépett az irányzaton, s maradt, ami a nyelv is, a természetes jelképrendszer organikus, szellemi működése”.

Ez a kettősség nem csupán a magyarságérzetre igaz Ady Endrénél. Hiszen előrehaladva az esszék tengerén Balassi imádságaitól eljutunk addig a pontig, ahol Csokonai már magát az Istent szólaltatja meg verseiben – jóval Madách Tragédiája előtt –, majd ezek után e két végtelenség között őrlődő Adyra találunk, aki lírájában dac és fohász között ingadozva keresi, járja útját. „Ami Balassi istenes énekeiben előforduló protestáns egyezkedés, az Adynál a kevély számonkérés szentségtörése” lesz kezdetben, majd az istenkérésből az eleve elrendelésig jut el a „*Beteg századokért lakolva*” című fejezetben.

„Baudelaire művészetének (...) hűtlen utóda” az isteni szférát már az Apa–Fiú viszony szimbólumainak kibontásában is meg-megéri. Ugyanakkor ezek közé a családi kötelékek közé a szerelem is befészkel magát, hiszen az Apa, Anya és Fiú közt rendszeres alak Léda is, akivel a szerelem és az erotika, a szeretkezés mélységeit és magasságait ugyanúgy megjárta – költészetében legalábbis –, ahogy társaságában Párizst és a pezsgő nagyvárosokat. E tapasztalatai leírásában az ezoterikus és folklorisztikus virágjelképek sietnek segítségére.

A kötet megszerkesztése is igen sokatmondó. Az egyes költőóriásokról szóló esszék Balassinál egy, Csokonainál kettő, Adynál pedig három fejezetben kapnak helyet. Az is feltűnhet, hogy – ahogy haladunk időben előre, – egyre személyesebb hangvételi megjegyzéseket olvashatunk, egyre több intimebb részlet derül ki, egyre több érzés kerül felszínre, ami elmélyíti az olvasó és a szövegek kalauza közti viszonyt. Csakúgy, mint az az írói magatartás, ami az idézett verseket, levélrészleteket – ha formailag jelzi is az idegen tollat – úgy olvasztja magába, hogy egyértelműen a saját gondolatok folytatásának tekintjük.

Természetesen elkerülhetetlen, hogy ne legyen néhány nyomdahiba ebben a könyvben is, ami fölött szemet is hunyhatnánk, ha nem lenne köztük pár igen zavaró. Az egyik ilyen, hogy a „Minden Egész eltörött” sorból a 311. oldalon az „Egész” szó kisbetűs köznévvé válik, míg az idézőjelek közé szorított „A sors, a sorsa” [sic!] címben mindkét „sors” kis kezdőbetűvel szedett a tartalomjegyzékben és a 292. oldalon egyaránt. Pedig ez utóbbi még 2007-ben a Hitel lapjain úgy jelent meg, ahogy Ady versének sorában is: „A Sors, a sorsa”.

Ahogy az Ady-szimfónia utolsó taktusai keretet adnak az utolsó fejezetnek a temetésre visszatérve, úgy én is a legelső idézett mondatomhoz kanyarodnék vissza. Ez jellemezhetné talán leginkább a líra diadalát a *Fénylő Parnasszusban*, hiszen sötét hangulat aktualitását bármikor magunkon érezhetjük. Benne van ebben minden, amit talán a szerző is sugallni szeretne ezekkel „a költő[k] segélykiáltásával együtt hangzó”, gyönyörű verselemzésekkel, a gördülékeny, magukkal ragadó sorokkal, amik egyszerre mesélik el a költőzseni és egy kicsit Ágh István élettörténetét is, ahogy ő látta az ősoket, és ahogy rajtuk keresztül szemléli magát.

Markó István